Aşağıdaki öykü 1984'te yazıldı ve sonraki yıl basılan **Bir İşçinin Dönüşü** adlı öykü kitabında yer aldı. Kitabı Almanya'daki değişik yazarlara da göndermiştim. Bunlardan Fakir Baykurt Yazın dergisinde "Umut veren öyküler" başlığıyla bir yazı yazmıştı. Bu öykü özellikle beğendikleri arasında yer alıyordu. 43 kitap sayfası tutan bu öykü, Baykurt'a göre sarkan bazı yanlarına karşın (herhalde işçiler arasındaki konuşmanın uzun tutulmasını kastediyordu) olumsuz bir tipi anlatarak zor bir işi başarmıştı. Öykü 35 saatlik iş haftası grevlerinde olumsuz bir işçi tipini anlatır. Grev onun için büyük bir şanstır çünkü sürekli hastalanması nedeniyle çıkışının verilmesini beklerken, çalışarak zamlı ücret alacaktır.

1986'de **Taşınamayan Özgürlük** adlı ikinci öykü kitabı çıktı ve iki kitaptan seçtiklerimi –eklediklerimle birlikte- 1996'da İstanbul'da yayınlanan aynı isimli kitapta bir araya getirdim. 1990'da ilk roman **Yolun Sonu**, 1992'de **Güzel Bir Ölüm** çıktı, ardından edebiyatla ilişkim epeyce azaldı. Romanlar internette bulunuyor (www.enginerkinerkitaplar.blogspot.com) Bu öykü kitabını taramak yerine o yıllardaki ifademi iyice hatırlamak için yeniden diziyorum. Sonuna yaklaştım sayılır.

Beni çok uğraştırdığını hatırladığım bu öykünün bir başka iyi yanı, kişiler arasındaki konuşmanın az olması, iç konuşmanın öne çıkması. Bence doğrusu da budur. İşçiler arasındaki konuşmayı daha kısa tutabilirdim ayrıca…

Uzun sayılabilecek bir öykü, merakı olan okusun. Çok sayıda insan, sanki çok işi varmış gibi, uzun şiir bile okuyamıyor, varsın öyle olsun…

BİR İŞÇİNİN DÖNÜŞÜ

Grevler Mehmet Tokul'un hayatını derinden etkiledi. Kendisini hiç ilgilendirmeyen olayların yaşamını nasıl böyle etkileyebildiğini, ona yeni sevinçler, yeni umutlar verdiğini devamlı düşünüp durdu. Her keresinde biraz daha şaşırdı, sevindi. Fabrikasındaki grevi büyük bir şans, Tanrının sonunda ona da gülen büyük bir iyiliği olarak görmeye başladı.

Altı aydır kısa aralıklarla hastalık izni alıyordu. Tembellikten değil gerçekten hastaydı. Bu Almanya on yedi yıldır onda can bırakmamıştı. Başlangıçta hastalık iznini kısa alıyordu. Birkaç gün evde kalınca iyileşir gibi oluyor, o zaman hemen kalkıp çalışmaya davranıyordu. Ama daha ilk günün akşamında kollarında hele de belinde dayanılmaz ağrılar tekrar başlıyordu. Birkaç gün daha dişini sıkıyor sonra dayanamayıp doktora koşuyordu. Hastalık izinleri gittikçe uzadı. Artık her an çıkış verilmesini bekliyordu.

On yıldır bu firmadaydı ve on yıldır bir dediğini iki etmediği için onu çok seven Meister'i yüzünü ekşitip duruyordu. Mehmet Tokul bu yüzü iyi tanırdı. Konuşurken, bağırırken, sevecen bakarken, sabahları "Gut Morgen", akşamları "bis Morgen" derken sesinin tonunun, bakışlarının, kaşlarının biraz ya da çok çatık olmasının, gülmesinin ya da somurtmasının anlamını bilirdi. İyi çalıştığı yıllarda her gün olmasa bile gün aşırı uygun bir zamanını kollar Meister'inin ta gözlerinin içine bakardı. Oradaki sevecen anlatımı görür içi rahat ederdi. Böylece yıllar geçmiş, nice arkadaşları işten çıkarılmış, o kalmıştı. Son zamanlarda gözlere bakmıyordu artık, kendini fabrikanın demirbaşı sayıyordu. Birkaç yıl daha çalışacak, sonra bir gün, "Ben artık döneceğim Meister'im" diyecek, vedalaşacak, ikramiyesini de cebine koyup memlekete dönecekti. Ama şu hastalık her şeyi berbat etmişti. Son aylarda yine gözlere birkaç kez bakmaya çalışmış, adam her keresinde bakışlarını kaçırmıştı. Artık bakmak da istemez olmuştu, göreceklerinden korkuyordu.

Her gün çıkışının verilmesini beklerken ne iyi olmuştu bu grev. Grev oylamasıyla ilgilenmemişti,

oyunu kullanmaya da gitmemişti. Duyduklarına göre aralarında Türklerin de bulunduğu işçiler greve büyük oranda “Evet” demişlerdi. İsteyen grev yapabilirdi, bu da Mehmet Tokul’u ilgilendirmezdi. Her yana yapıştırılmış üzerinde büyük 35 yazan afişlere ilgilenmeden, içinde bir şey duymadan bakardı. Doğrusu bakmazdı, insan ister istemez görüyordu afişleri. Sendikalı değildi, olmayı da düşünmemişti. “Ne işe yarar sendika, her ay adamın yirmi markını kesmekten başka? On yedi yılda sendikaya bilmem kaç bin mark vereceğine, o parayla bir sürü şey alır insan.”

Grevin başladığı gün fabrika kapısındaki kalabalığı görünce şaşırmıştı. Türklü Almanlı işçiler kapıyı tutmuşlar kimseyi bırakmıyorlardı. Personel müdürü bağırıp çağırıyor, yasalara aykırı davrandıklarını söylüyor ama bol bol ıslıklanıyordu. Kimse kapıyı boşaltmıyordu. Mehmet Tokul kalabalığın arasında öylece duruyordu. Görüyor, duyuyor ama anlamıyordu. Kafasında tek düşünce vardı, kapı açılmalı ve çalışmalıydı. “Biz Almanya’ya çalışmaya gelmedik mi arkadaşlar, Alman grev yapsın, bize ne!”

Polisler geldi, tartışmalar oldu, sendika temsilcisi bir buçum metre genişliğinde bir yol açmaları gerektiğini belirtti. Protesto sesleriyle işçiler yolu açtı. Ama öyle bir yoldu ki bu, sırat köprüsünden beterdi Mehmet Tokul’a göre. İşçiler bir buçuk metre aralık bırakarak iki sıra dizilmişlerdi. Dizinin uzunluğu yüz metreyi buluyordu. Fabrikaya girmek isteyenler bu koridordan geçmek zorundaydı.

Önce personel müdürü yürüdü kendinden emin ve sert adımlarla. Birkaç saniye sonra sataşmalar başladı. Kimisi hem bağırıyor hem de el-kol işaretleri yapıyordu. Sözler anlaşılmıyordu ama müdürün sert ve düzgün adımlarının yavaş bir koşmaya dönüştüğü görülüyordu. Müdürün ardından muhasebede çalışan birkaç Alman da yürüyüp koşarak içeri girdiler.

“Kezban değil mi bu! Erkek karıymış vallahi!” İki ev ötelerinde oturan Kezban çantası kolunda ve dünyayı umursamaz havasıyla koridora girmişti. Bir an sessizlik oldu. Almanlar siyah saçlarına bakıp bir şey demediler. Bu kez sıra Türk arkadaşlarındaydı.

“Utanmıyorsunuz değil mi? Burada bu kadar insan neden çalışmıyor, düşünmüyor musunuz?”

Kezban bu genç işçinin söylediklerini duymazlıktan geldi.

“Bu grev senin de, hepimizin de çıkarına. Yarın hepimiz işsiz kalmayalım diye grev yapıyoruz. Böyle günde birlik gerekir, birliği bozmayın.”

Kezban bunları söyleyen kır saçlı işçiyi de geçti salına salına. Koridorun sonuna gelmişti, doğruca yürüyecekti ama bir kadın işçinin “Çalımına bak kahpenin” demesine dayanamadı.

“Siz ne sanıyorsunuz beni,” diye bağırdı iki elini yumruk yapıp beline koyarak. “Herifim işsiz. Beni de işten atsınlar da aç mı kalalım? Siz mi bakacaksınız bize o zaman?”

Ardından söylenenleri duymamak için hızla kendini kapının öbür yanına attı.

Hayır, Mehmet Tokul bu koridordan geçemezdi. Daha şimdiden korkmuştu. O kimseyle dalaşmadan, sessizce çalışmak istiyordu ama olanaksızdı. Bir an, yürüyüversem, diye düşündü. Başımı hiç kaldırmadan, bakmadan, konuşmadan sonuna kadar yürüyüversem. Ama olmazdı, tanımadığı insanlar arasında olsa yürüyüp geçerdi. Söylediklerini duymazdı. Duysa da cama vuran yağmur gibi olurdu bu sözler. Cam ıslanır, güneş açınca kurur, ıslandığını da unutur. Yıllardır mahalleden, fabrikadan tanıdığı insanlar arasından geçmek… Her söz bir anıyla birleşir, atılan bir taş olur. Ne cam kalır ne de başka bir şey.

Olmaz, geçemeyecekti. Kalabalıktan yavaşça ayrıldı, kafası boş ve dalgın yürümeye başladı. Biraz sonra durdu, vazgeçti geri döndü. Fabrikanın önü yine kalabalıktı, tekrar geriye döndü. Böyle birkaç kez gidip geldi. Son kez fabrikadan uzaklaştığında birden iki kişi olduklarını gördü. Meister’i de onunla birlikte yürüyordu. Dalgınlığına kızdı. Meister’in yüzü karışıktı, o eski güvenli tavırları kalmamıştı, tedirgindi açıkçası. Mehmet gözlerinin içine baktı onun, nicedir özlediği sevecen bakışı yakalayıp yitirmemeye çalıştı ama adamın bakışacak zamanı yoktu.

“Çalışmak ister misin Mehmet? Grev bitinceye kadar çalışanlara yüzde yirmi fazla verilecek.”

Yanıt vermedi, dönüp uzaktan görünen kalabalığa baktı.

“Fabrikanın arkasındaki tel açık. Görünmeden oradan girebilirsin. Hastalığını da düşünüp seni kolay bir işe verecekler.”

Bu kadarı fazlaydı Mehmet Tokul için. Yuvaya yerleşen piston gibi içini doldurdu sevinç. Çalışmak ve hem de… Aylardır az mı dil dökmüştü işinin değiştirilmesi için? Sonunda olmuştu işte. Hızlı yürüdüğünü gizlemeye çalışarak ve geniş bir daire çizerek fabrikanın arkasına gitti. Adam boyundan yüksek tel örgü bir kişi geçebilecek kadar kesilmişti. Orada bekleyen bir adam onu personel müdürüne götürdü. Müdür bir şey konuşmadı yalnız adını önündeki kağıda yazdı. Sevinç güvene güven sevince dönüştü içinde. İkisi birleşip güvenli sevinç olup tüm bedenini doldurdu. Görsündü bu firma kimin karagün dostu olduğunu, kimin iyi işçi olduğunu. İçinde bir adam, belki müdür, belki patron, belki de Meister onunla konuşuyordu: “Seni Mehmet Tokul’u, firmamızı bu kara günde yalnız bırakmayan seni işten çıkaracağız ha! Olur mu öyle şey? Bu firma oldukça sen de olacaksın.”

Çalışacağı bölüme gelince daha da sevindi. İşi kolaydı ve dahası hemşerisi Cabbar, mahalle komşusu Eyüp, Ali, Yusuf ve daha birkaç kişi de buradaydı. O sevincin içinde beli kendini belli eden ama nereden geldiğini anlayamadığı yükten kurtulur gibi oldu. Arkadaşlarıyla selamlaştı, tek tek hepsinin elini sıktı.

İş giysilerini giyerken aralarındaki soğukluğun, durgunluğun ilk kez farkına vardı. Her günkü şakalar, birbirine takılmalar yoktu. Sıkıcı, tedirgin bir sessizlik vardı. Olsun, diye düşündü. Bugün değişik bir gün, herkesin morali bozuk. Yavaş yavaş alışırız.

Bu duygu ile işinin başına geçti ve rahatça, yorulmadan çalıştı.

Yemek arasında ilişkilerinin her günkü gibi olmadığını, olamayacağını iyice anladı. Diğer günlerde yemekten sonra herkes elinde birası ya da kahvesi grup grup toplanırdı. Akla gelebilecek her şey konuşulurdu. Yorgunluk, işyerindeki sorunlar, bankadan çekilen kredi, izne gidiş, kesin dönüş. Türkiye’de yeni alınan mallar, Meister’lerin pisliği, markların yatırılabileceği kazançlı iş alanları, yeni çıkışlar verilme endişesi, memlekette kamyonu çalıştırmaya veren birinin nasıl kazıklandığı, çocukların okul durumu, bazılarının Alman sevgilileri, herşey ama herşey konuşulurdu. Öyle bir gürültü olurdu ki, insan karşısındakini duymakta zorluk çekerdi. Sesini duyurmak için herkes daha fazla bağırır, bağırdıkça da gürültü artardı. Biraz kafası şişerdi insanın ama o kısacık arada da hızlı çalışmanın yarattığı gerilim sönerdi. Biraz rahatlardı

insan, sonra herkes işinin başına dönerdi.

Bugün hiç ses yoktu. Herkes birasını ya da kahvesini almış, bir köşeye çekilmişti. Değil konuşmak birbirlerine bakmıyorlardı bile. Bir tedirginlik, sıkıntı, durgunluk vardı. Sayıları azdı da ondan mı acaba? Ama bizimkiler Almanlara benzemez. Bomboş bir otobüse birkaç Alman binse her biri bir köşeye oturur. Biz ise bir araya toplanırız. Sayımız az doğru, çoğumuz kapı önünde. Onların orada olduğunu bilmek yaratıyor bu sessizliği. Kötü ama ne yapalım, biz çalışmak zorundayız. Greve katılsam hemen işten atarlardı beni. Ondan sonra rezilliğe bak sen. İşsiz kal, başla cepten yemeye, biriktirdiğin birkaç kuruşu da tüket. Sonra gelsin sınırdışı ve Türkiye'ye dön, neyine güvenip de döneceksin? Demezler mi adama; gitmeden önce sürünüyordun, gittin Almanya'ya, on yedi yıl çalıştın, sağlığını yitirdin, sonra döndün yine sürünüyorsun. Sende hiç akıl yok muydu hemşerim, demezler mi? Yoksa kim bozardı birliği, beraberliği? Kimse bozmazdı, ama zorunluluktandır tüm bunlar. Elimiz mahkumdur çalışmaya…

Ara bitmek üzereydi, önceki günlerden daha büyük bir ağırlık vardı hepsinde. Dinlenmemiş iyice yorulmuşlardı sanki. Mehmet Tokul birden herkesin bir köşeye çekilmesinin nedenini kavrayıverdi. Tüm işçiler, uzun ya da kısa saçlı, esmer veya beyaz tenli, zayıf ya da şişman, adı Yusuf veya Veli veya başka adı olan ama şu anda burada olmayan, çalışmayan, kapıda bekleyen, belki de grev gömleği giymiş bir arkadaşlarını karşılarına almışlar sessizce konuşuyorlardı. Neden çalıştıklarını anlatıyorlardı. Onlar inandıkça kendileri de rahatlıyordu.

İnandırmak zordu bu arkadaşları. Arada inandırmışlardı, sonra kapının önünde ne olduğunu anlamadıkları bağırışlar kulaklarına kadar gelince bir daha inandırmaya çalıştılar. Akşama doğru tüm fabrikanın içine yayılan davul zurna sesi onlarla yeniden konuşma gereğini getirdi. Eller iş yaparken kafa başka yerde olunca hemşerisi Cabbar parmağını ezdi. Hemen yetişip elini sardılar. En az on gün çalışamazdı. Cabbar'ın yüzünde eziğin acısına on günün mutluluğu karışmış gibi geldi Mehmet'e.

Paydosta tatsız tuzsuz ayrıldılar. Her günkünün tersine dikkat çekmemek için teker teker arkadan çıkıp evlerine gittiler.

Mehmet Tokul yolda sabah doktora gitmeyi düşündü. Yine belinin ağrıdığını söyleyip en az bir hafta rapor alabilirdi. Böylece hem çalışmış olmazdı, greve de katılmış sayılmazdı. Çok çekici buldu bu düşünceyi. Eskiden beri hasta olduğunu herkes biliyordu, kimse onu uydurma rapor almakla suçlayamazdı. Çalışanların sayısı iyice azalacaktı ama artık onlar da başlarının çaresine baskınlardı. Şu Ali neden çalışıyordu sanki? Fabrikada hiç sevmediği birisi varsa oydu,

bir de hemşerisi Kamil. Niye çalışır bunlar, kumar makinelerine para yetiştirmek için. Maaşlarını alınca doğru otomatların başına giderler, ne evlerini düşünürler ne de geleceklerini. Çok kızardı böylelerine. Hele işe sarhoş gelmeleri iyice dayanılmazdı. İster misin bugün Meister'in gözüne girdiler diye bu akşam iyice kafaları çekip yarın fitil gibi gelsinler. Yok, bu adamlara dayanamazdı; kalabalık olsalar neyse de birkaç kişi olunca hiç dayanamazdı. Sabah doktora gitmekti en iyisi.

Bindiği otobüs eve yaklaşmıştı. Akşam nasıl da uğurlamıştı onları Meister. Hepsinin elini teker teker sıkmış, sonra hiç yapmadığı bir şeyi yapıp tümüne bira ısmarlamıştı. Cabbar'ın eline çok üzülmüştü. Böyle bir günde iyi bir işçisini kaybetmek firma için ne kötüydü. Cabbar iyi işçiydi, hepsi iyi işçiydi. Bunları sonraki gün işe gelmeleri için yaptığını anlıyordu ama yine de iyi adamdı şu Meister. Yarın rapor aldığını öğrenince üzülmeyecek miydi? Bugünkü sevecen bakışları bulanmayacak mıydı? "Senden bunu beklemezdik Herr Mehmet, söyleseydin daha da hafif bir işe verirdik. Önemli olan çalışmandı. Sen en güvendiğimiz işçiydin" demeyecek miydi? Birkaç gün sonra da çıkışını vereceklerdi. Şimdi kolay bir işte çalışarak hem de yüzde yirmi fazla ücret almak varken bu yapılacak iş miydi? Hem grevin başarı kazanacağı nereden belliydi? Bizim millet böyledir, hızlı başlar sonunu getiremez. Birkaç gün geçti mi çözülmeler başlar. Patronlar kararlı, ödün yok diyorlar. Almanlar da baktılar ki sonuç alınamıyor, "Türkler ülkelerine dönselerdi işsizlik olmazdı, biz de grev yapmak zorunda kalmazdık. Kendi ülkemizde sizin yüzünüzden perişan oluyoruz" demeye başlarlar. Sataşma sonra da kavga. Birkaç güne kadar çalışanlar artar, bu kesin. O zaman grev yapanlar kafalarına vuracaklar, biz ne yaptık diye. Hem sonra bir gün veya on gün çalışmışım aynı şey, başladık bir kere.

Böylece on gün geçti. Mehmet Tokul her sabah işe gitmek için yeni bir gerekçe buluyordu. Her akşam işten çıkınca doktora gitmeye karar veriyor, yolda düşüncesini değiştiriyor, gece yatınca çalışmamaya karar veriyor, sabah ise haklılığından kuşku duymadan fabrikaya gidiyordu. Ayağına gelen şansı, Tanrının bu iyiliğini iyice değerlendirmeye karar vermişti.

Metal endüstrisinde lokavt ilan edildi. O gün personel şefi çalıştıkları bölüme geldi ve lokavtın onları kapsamadığını açıkladı. Gönül rahatlığıyla çalışabilirlerdi. Tekrar firma adına onlara teşekkür etti. Kararlıydı adamlar, ödün vermeyeceklerdi. Mehmet her gün grevin çözülmesini bekliyordu artık.

Grevciler çözülmediler. İşçiler arasında sürtüşme de olmuyordu. Tersine Almanlar Türkiyelilerin greve böylesine yoğun katılmalarından mutlu, biraz da şaşkındılar. Halay çekilirken araya katılıp zıplayanlar az değildi. Biraz Türkçe biraz Almanca biraz da el-kol işaretleriyle kolayca anlaşıyorlardı. Günlerdir kapıya bakan penceresinin önünden ayrılmadan her an çatışma bekleyen personel müdürü deli oluyordu.

Lokavt havayı sertleştirdi. Ön kapıdan girenler itip kakmalarla karşılaşıyorlardı artık. İşçi temsilcileri, “Bir yandan lokavt, bir yandan üretim yapıyorsunuz. Bu yasalara aykırıdır” diyorlardı. İşveren temsilcisi yanıtlıyordu: “İçeri girenler üretim değil temizlik yapıyorlar.”

“İçerde üretim yapıldığını biliyoruz. Bizi aldatamazsınız, mahkemeye başvuracağız.”

İşveren temsilcisi yüzünde küçümseyici bir anlatımla fabrikada üretim yapılmadığını yeniden açıklıyordu. Yalnızca yeni alınan makineler deneniyordu.

Taraflar arasındaki görüşmeler başlayıp kesiliyor, yeniden başlıyordu. Durum artık başlangıçtaki gibi değildi. Grevin süreceğinin belli olmasıyla birlikte işveren tarafında da uzlaşma eğilimi belirmişti.

Mehmet Tokul grevin sürmesinden yanaydı. Grevin her an bitebileceğini düşünüyordu ve erken bir uzlaşmayı da hiç istemiyordu. Çalışmalarını teşvik için zamlı ücretlerini haftalık ödüyorlardı. Birkaç ay böyle çalışabilirse, uzun zamandır düşlediği Mercedes’i de alabilecekti. Sonra ver elini Türkiye… Önceden iki yıl daha çalışmayı düşünüyordu ama Almanya’nın tadı kalmamıştı artık. Neydi o fabrika kapılarındaki itişmeler… Yüksek ücretle biraz daha çalıştıktan sonra artık burada kalmanın gereği yoktu.

Almanya’ya geldiği günden beri tutumlu olmuştu. Kumar makinelerine, meyhanelere kapılmamış, sarı kızların peşinden koşmamıştı. Memleketinde arsa almış, altında iki dükkan olan dört katlı bir apartman yaptırmıştı. Bir dairesi kendisinin ötekiler kiradaydı. İyi yerinden yüz dönüm toprak da almıştı, kaynı işletiyordu. Her çeşit otomatik ev eşyaları da tamamdı. Çıkışta iyi bir de ikramiye alabilirse bankadaki parası yetmiş bin mark kadar olacaktı. Tek Mercedes’i eksik kalmıştı. Onu da bankadaki paraya dokunmadan alınca işi bitiyordu. Artık kaynının istediği gibi seracılık mı yaparlardı yoksa başka bir iş mi kurarlardı, onu düşünecekti. Ne güzeldi insanın işinin efendisi olması. Meister ters baktı, hasta olunca işten atarlar mı korkusu, arkadaşlar ne düşünecek tedirginliği; hep birilerini kollayıp ona göre davranmaktan bıkmıştı. Başkasının kapısında çalışmak sona erecek, kendi işinin efendisi olacaktı artık. On yedi yıllık uzun bir rüyanın gözler açıldığında gerçekleşmesiydi bu.

“Benimle gelenler çoktan köşeyi döndüler aslında, ben geç kaldım. Ne yapalım buna da şükür.”

22 Haziran Cuma! Mehmet Tokul beş yıl sonra toptancı tüccar düşük fiyat verdiğinden mahsul tarlada kalınca ve büyük zarara uğrayınca, Almanya’dan yeterince para biriktirmeden erken dönüp zamanında bir damperli kamyon alamadığına daha fazla yanacak, o günü, 22 Haziran’ı tekrar lanetle anacaktı.

O akşam zamlı haftalığını cebine koymuş, işten çıkar çıkmaz birahaneye gitmişti. Aslında masraf olacağını düşünerek ender gelirdi buraya ama o gün başkaydı. Gün boyu akşam içeceği soğuk birayı düşlemişti. Hava sıcaktı, fabrikanın içi daha da sıcaktı. Meister de birkaç gündür kötü sıkıştırıyordu. Yavaş çalışıyorlarmış, bu ücrete bu tempoda çalışmak olmazmış. Son üç gündür üretim hızı devamlı yükseltiliyordu. Her gün daha hızlı, biraz daha hızlı… Artık eve iyice bitkin dönmeye başlamıştı. Namussuz adamlar grevcilerin çözülmeyeceklerini anlayınca uğradıkları zararı biraz olsun azaltmak için çalışanlara yükleniyorlardı. Yumuşak sesli, gözlerinin içi gülen Meister gitmiş, yerine devamlı başlarında durup hata yapmaları kollayan bir herif gelmişti. “Bizim Meister’in yüzü barometre gibidir. İşler iyi mi kötü mü bakınca anlarsın. Kötü sıkıştılar anlaşılan. Utanmaza bak, sabah hepimize nutuk çekip aldığımız ücreti hak etmediğimizi söyledi. Ya biz de çalışmasaydık ne olacaktı haliniz, hiç düşünmüyorlar. Çıkar dünyası birader., herkes kendi dümeninde. Grevin süreceği belli olduğuna göre bu ücretle işçi çalıştırmak karlı değil. Belki de artık çalışmayalım diye böyle yapıyorlar, dayanamayıp işi bırakalım istiyorlar. Biz bu kadar şeyi göze alıp çalışalım, sonra ihtiyaç kalmayınca, haydi gidin, deyin. Yağma yok! Biraz daha çalışmalı, belim de kötü ağrıyor ama biraz daha… Sonra şeytan görsün hepsinin yüzünü.”

Burası yalnızca Türklerin geldiği bir yerdi. Oldukça genişti, buna karşın her akşam özellikle de hafta sonları tıklım tıklım olurdu. Tümü de işçiydi gelenlerin. Hava sıcak oldu mu bir yandan biralar içilirken okey, 51 ya da 66 oynanırdı. Her oyunda küçük-büyük bir para dönerdi. Oyun masalarının çevresine seyirciler de sandalyelerini çekerler, böylece büyük kümeler oluşurdu. İçerde üç tane de kumar makinesi vardı. Bunların da hastası çoktu. Onlar oynar arkalarındaki seyirciler de kendileri kazanacakmış gibi heyecanlanırdı

Kalabalıkta kendine güçlükle yer buldu. Oturup birasını söyledi. Geçerken herkese selam vermişti ama aldıran olmamıştı. Önce nedenini anlayamadı, neden selam vermezler bunlar insana? Ama öyle ya, bu grev can bırakmadı kimsede. İzin zamanı geldi, kimsenin cebinde para yok. İzin parasını bırak, sendikanın verdiğiyle karınlarını bile doyuramıyorlar. Şuraya bak içerisi nasıl da duman. Sıkıntıdan herkes sigara içiyor. Ah benim akılsız kardeşlerim, kimin aklına uyup da yaptınız bu grevi?

Acımaya başlamıştı bu insanlara, onların durumunu gördükçe çalışmakla ne iyi yaptığına iyice inanıyordu. Soğuk birasından büyük bir yudum aldı. Onlara yardım etse miydi acaba? Parası vardı, biraz borç verebilirdi, özellikle de iyi tanıdığı hemşerilerine. Kara günde yalnız bırakmazdı kimseyi, halden anlardı o. Her an bir hemşerisinin ya da iyi konuştuğu bir arkadaşının gelip yanına oturmasını bekliyordu. Dertlerini dökecekler, sıkıntılarını anlatacaklardı. Onlar istemeden borç vermeyi önerecekti. Artık bu eli açıklığı uzun zaman unutulmaz tüm meclislerde konuşulurdu. “Helal olsun Mehmet ağaya, halden anlarmış.” Yaşam bu işte kimin ne yapacağı belli olmuyor. Yıllarca sürün dur, herkesten kork, her şeyden çekin, sonra bir doğru karar ver, her yerde itibarın artsın. Aklınla bin yaşa oğlum Mehmet!

İşte birkaç yıldır aynı bölümde yan yana çalıştıkları arkadaşı Rüstem kalabalık arasından iri gövdesini zorlukla geçirerek ona doğru geliyordu. Birkaç metre kala durdu, bağırarak, “Vallahi helal olsun sana hemşerim,” dedi. Ona dönüp şöyle bir bakanlar başlarını yine çevirdiler. Yüreğinin derinliklerinden gelen sırıtma tüm yüzüne yayıldı, helal olsun ya!

Rüstem tekrar, helal olsun, dedi. “Doğrusu ya ben bunu yapamazdım, helal olsun sana.” Kafalar yine döndü, bu kez daha uzun baktılar. Mehmet bu bakışlarda sevincine uygun anlam bulamadı, yabancıydılar. Ne yapacağını bilmez bir şekilde huzursuzca kıpırdandı. Birasını içip bitirdi, gürültü iyice artmıştı. Gürültü, duman ve bira birleşince insan kendini kapıp koyuveriyor, bulunduğu yeri unutup düşler dünyasında dolaşmaya başlıyordu. Sonra bu dünya birden kesiliyor, insan dumanla birleşmiş gürültünün ezen ağırlığını duyuyordu. Bir bira daha aldı. İçindeki bu sıkıntı da nereden çıkmıştı? Birkaç büyük yudum aldı biradan.

İnsan vardır sıcak bir günün içinden koşarak gelir, terlemiştir. Buzdolabının kapağını açar, bir serinlik vurur. Ter hemen buz keser, insan iliklerine kadar soğuğu duyar. Başka bir soğuktur bu, soğuk terin soğuğu. Hiçbir şey üşütemez insanı onun kadar, sadece bedeni değil kalbi, aklı, tüm benliği üşütür. Nedendir bilinmez soğuk ter sırtın üst bölümünden başlar ve birden yayılır. Çoğunlukla gelip geçer, devam ederse insan başka bir insan olur. Tüm yaşamı boyunca olduğu bütün insanları olur. Çocuk olur, yaşlanır, düşman olur, dost olur; en çılgın umutlar umutsuzluklara dönüşür. Hepsi birden peşpeşe olur.

Mehmet Tokul da böyle oldu. Soğuk bira mı yoksa başka bir şey mi iyice üşüttü içini. Hafif bir ter bastı. On yedi yıl, sefalet, Meister, grev, çıkış verilmesi, Mercedes, zamlı dönüş; hepsi birden geçiverdiler aklından. Gözlerini hızla kalabalıkta dolaştırdı. Grev boyunca çalışanlardan onda başka kimse yoktu. Çalıştığı biliniyordu mutlaka. Her gün fabrikaya girenlere bağıran, küfreden hatta dövmeye kalkan bu insanların kendisine iyi davranması olası mıydı? Tam kavrayamadığı

kötü bir şeylerin korkusu içini doldurdu. Neden selam vermediklerini, ilgilenmediklerini anlıyordu. Ne halt etmeye gelmişti buraya? Kapıya baktı, durum daha da kötüleşmeden gitmek en iyisiydi. Kimsenin konuşmamasından yararlanıp kalkmaya davrandı, Rüstem bırakmadı. Sesi içinden yeni ürpertiler geçirdi.

"Senin bu yaptığını ben yapamazdım. Gerçekten yapamazdım. Sende de ne yüz varmış yani. Biz de düşünüyorduk ki artık Mehmet insan içine çıkamaz."

Yan masadan grevin ilk günü fabrika önünde gördüğü genç işçi Selahattin söze karıştı:

"Bırak bunlarla uğraşmayı Rüstem abi. Kezban bundan daha erkek! Her gün herkesin arasından geçip fabrikaya giriyor. Bunlar gibi yüreksiz değil, hırsız gibi arkadan tel kesmiyor."

Biliyorlardı, herşey biliniyordu kimbilir ne kadar zamandır. Nasıl gelebilmişti buraya? Açıkça belasını aramıştı. Şimdi gitmek de olanaksızdı. Terleyen bedeninin bulandırdığı içgüdüsüyle en iyisinin sessizce oturmak olacağını düşündü. Ama konu açılmıştı bir kere.

Selahattin, "Türkiye'de olacaktı," diye sürdürdü sözünü, "böylelerini iyice döverdik, hastanelik ederdik. Patron uşağı, grev kırıcılar bunlar."

Mehmet yerinden şöyle bir kıpırdadı ama konuşmadı.

"Koca fabrikada bunun gibi birkaç tane daha var. Meister bunları tek tek toplamış, yağcıları iyi tanıyor. Arkadaki teli kesmişler, her gün oradan girip çalışıyorlarmış. Bu kadar insan kapıda beklesin, birkaç kuruş para alsın, bunlar da fırsattan yararlanıp zamlı maaşla ceplerini doldursunlar."

Çevre masalarda oyunlarını bırakanlar, ayaktakiler hepsi ona bakıyordu. Kimisi başını sallayıp onaylıyordu. Gittikçe daralan bir çember içinde görüyordu kendini. Birkaç kişi de sandalyelerini iyice çekip yaklaşmıştı. Arkasına bakmak istemiyordu, orada da aynısı olduğu kesindi. "Allah

belamı versin, sırası mıydı buraya gelmenin?”

“Türkiye’de olacaktı Türkiye’de. Çekeceksin bir köşeye, bitireceksin işini. Bir daha ne kimse birliği bozmaya kalkar, ne de böyle bir halt ettiğinde insan içine çıkıp boyunu gösterir.”

Bir başkası, “Utanma yok bunda,” dedi. “Gelmiş yorgunluk birası içiyor. Dünya umurunda değil adamın. Ne oluyor, bu kadar insan neden çalışmıyor, düşünmüyor bile.”

“Neden düşünsün” dedi başka biri. “Patron yağcılığı yetiyor ona. Ama dur bakalım, şu grev bir bitsin göstereceğiz bu döneklere. Ne fabrikada ne de başka yerde kimse konuşmayacak bunun gibilerle, selam da vermeyecek. Yerin dibine girecekler ama yararı yok.”

“Sizin dünyadan haberiniz yok hemşerim, boşuna konuşuyorsunuz.”

Sesinin nasıl bu kadar yüksek, güvenli çıktığına kendisi de şaştı. Ne konuşacağını düşünmüyordu. On yedi yıl önce kasabasından yoksulluk içinde çıkıp gelen, o günden sonra durup dinlenmeden didinen, düşlerinin gerçekleşmesi için çalışan birisi konuşuyordu, içindeki birisi.

“Sonunu düşünmeden bir işe giriştiniz, greve gittiniz. Şimdi ne yapacağınızı bilemiyorsunuz, ona buna çatıp duruyorsunuz.”

“Ne yapsaydık, herkes greve giderken çalışsa mıydık, senin gibi?”

Selahattin’in sözlerindeki alayı önemsemedi.

“Çalışmalıydık ya. Senin yaşın daha genç daha…” Genç derken özellikle vurguluyordu. “Ben buraya geldiğimde sen daha yeni doğmuştun. On yedi yıldır buradayım. Neden geldik buraya

bilir misin? Çalışmak için. Yerleşmeye gelmedik, yoksulluktan kurtulup dönmek için geldik. Ben on yedi yıldır işçiyim. İzin zamanında bazen memlekete gitmedim, ailemle birlikte bahçelerde çalıştım. Hep para biriktirdim. Toprak aldım, ev aldım. Dönüşte açıkta kalıp da yine sefil olmayayım diye. Allaha şükür, iyice olmasa bile biraz durumu düzelttik."

Sustu. İçinden taşan gerilim boğazını sıkıştırıyor, sözlerini boğuyordu. Hani insan haklılığının bilincinde olarak bunu bir türlü anlamayanlara birden çok şey söylemek ister de söyleyemez, ne anlatacağını bilemez; aynı o durumdaydı.

"Buraya çalışmaya geldik," diye tekrarladı. "Çalışmamak, grev yapmak bize terstir. Alman grev yapsın ona bir şey demem. O buranın adamıdır. Bizden önce de buradaydı, bizden sonra da olacak. Ben de onun yerinde olsam aynı paraya daha az çalışmak isterdim. Bizim durumumuz ise başkadır. Memlekette bir sürü şey aldık, yatırım yaptık, daha ödenmemiş borçlarımız var. Yaşımız da bir yandan geçiyor, güçten düşüyoruz. Bu Almanya bizde can bırakmadı. Birkaç yıl sonra daha da kötü olacak. Memleket desen pahalılık almış yürümüş. On sene önce sıkıştık mı döneriz derdik, ama bu durumda bir eve ve de birkaç kuruşa güvenilip dönülmez. Daha çok biriktirmememiz gerek. Diyeceğim odur ki, 35 saat bize yaramaz. Bize para gerek, parasını versinler 48 saat bile çalışırım."

Kendinden emin sustu. Konuştukça oturuşu da değişmiş, dikleşmişti.

Hep aynı kafa, diye düşündü Salim. Yıllardır bu kafa bizi her şeyin dışında tuttu. Birçok şeye sırtımızı döndük, dönünce kurtulacağımızı sandık, ama ne gezer. Gittik gidiyoruz derken yirmi yıl olacak, daha kalacağımızdan başka.

Selahattin lafın altında kalmıyordu. "İş bulursan çalışırsın," dedi. "Hepimizden önce topun ağzında sen varsın. Artık yaşlandın, eskisi gibi çalışamıyorsun. Robotlar gelince çoğumuza yol görünecek, ama sana önceden çıkış verecekler. Grev kırıcılığı yapınca çalıştıracaklarını mı sanıyorsun? Eğer öyleyse gülerim senin on yedi yıllık işçiliğine. Bir şey anlayamamışsın bunca zamandır. Bugün ihtiyaçları vardır tutarlar, grev bitince de önce seni çıkarırlar."

Sarsıldı Mehmet Tokul, iyice derinlere saklanmış, binbir gerekçeyle, inançla örtülmüş zayıf yerinden vurulmuştu. Meister geldi gözlerinin önüne, gerçekten grev bitince çıkışı verilir miydi? Ama olamazdı bu, kesinlikle olamazdı. Personel müdürü adını da yazmıştı üstelik

“Sen kendi derdine yan arkadaş,” dedi. “Ben çalışıyorum ve çalışacağım. Şimdi işsiz olan sensin. Çalışacağın belli de değil çünkü işveren lokavt yaptı. Grev bitince belki de seni işe almazlar.”

Selahattin elini bacağına vurdu hızla, bir kahkaha attı.

“Şuna bak şuna! Beni işe almazlarmış! Sen bizi kendin gibi mi sanıyorsun? Benim gibi binlercesi var. Bizi işe almayacaklar da kim çalışacak? Arkamızda sendika da var. Lokavt işin palavrası, sıkıştılar da böyle yapıyorlar. Grevi çözmeyi denediler ama olmadı. Biz kazanacağız, İşe de gireceğiz, çalışacağız.”

Güldü. Bu yeni yetme ciddi yüzlü, sürekli resmi giyimli personel müdürüne ve hiç görmediği ve onun da üstündekilere kafa tutuyordu. Yeniden güldü.

“Sen gül bakalım. Ya seni çıkardıklarında ne yapacaksın, kendin mi savunacaksın hakkını?”

“Kendim savunamam! Buna gerek de yok, çünkü beni çıkarmayacaklar. Bunca yıl çalıştım, her dediklerini yaptım, grev de yapmadım. Neden çıkarsınlar beni?”

“Bilmiyormuş gibi konuşma. Yılbaşına doğru robotlar geliyor. Noel iznini uzun tutup onları monte edeceklermiş. Montaja da senin çalıştığın bölümden başlıyorlar. Bir robot on kişinin işini yapıyor. Her zaman önce kime çıkış verilir? Yaşlanana, sık sık hasta olana, iyi çalışmayana; sonra sıra gençlere gelir. Biz bunu bildiğimiz için çalışma saatini kısaltarak yeni işyerleri açılsın diye grev yapıyoruz. Bizden daha çok mücadele etmen gerekirken sen patrona uşaklık yapıyorsun. Yarın ortada kalınca anlarsın bunu.”

“Güvendiğine bak, sendikaya güveniyor. Sendika da kapitalist, IG Metal bizim patrondan daha zengin.”

Selahattin iyice kızmıştı, neredeyse kalkıp üstüne yürüyecekti Mehmet'in.

"senin gibilerin kafası hep böyledir," diye bağırdı. Sesine hınç dolmuştu. "Her tarafa pislik saçarsınız. Güvensizlik yayar bu arada da çıkarınızı kollarsınız. Sendikanın parası olmasa bu kez de, bunun kendine faydası yok bizi nasıl kurtaracak, diyecektin. Grevde hepimiz aç kalırız, diyecektin. Döneklik için hep bir şey bulursun. Sende değil seninle konuşunda suç!"

Hava gerginleşmişti. Mehmet'in pervasız konuşması Selahattin'in sinirine dokunmuştu. Kavga çıkabilirdi. Salim karışmak gereğini duydu.

"Sen," dedi, "bildiğimiz şeyleri anlatıyorsun. Durumun herkesten ayrı zannediyorsun, bir sen varsın dönmeyi düşünen, bir sen varsın borcu olan. Çoğumuz dönmeyi düşünüyoruz, hepimizin de memlekette bir şeyleri vardır. Borcumuz da yok değil. Bu grev nedeniyle çoğumuz izine de gidemeyeceğiz çünkü paramız yetmez. Sendikanın verdiği parayla zor geçiniyoruz ama yine de grevdeyiz. Hiç düşündün mü neden acaba?"

Mehmet yanıt vermedi. Uğursuz herif dediği, her sabah kapı önünde durup içeri girenleri bakmadan uyaran saçları iyice kırlaşmış Salim'in her konuşmasında olduğu gibi içini kötü şeylerin sıkıntısı sarıyordu. Eskiden de bu adama yanıt vermek ister ama bir türlü uygun sözcükleri bulamazdı.

"Senin bu yaptığını biz de yıllarca yaptık. Aman, dedik, burada yabancıyız, bir şeye karışmayalım. Buraya çalışmaya geldik, paramızı bir an önce biriktirelim ve dönelim. Böylece her şeye sırtımızı döndük, ne dedilerse yaptık. İzin alma dediler almadık, daha hızlı çalış dediler çalıştık, hakaret ettiler başımızı eğdik. Ne oldu sonra, böyle yaptık da değerimiz mi bilindi? Ne gezer… Kriz başlayınca ilk biz işten çıkarıldık, işsizliğin suçlusu da biz ilan edildik. Bizi yıllarca bir güzel kullandılar, sonra da fırlatıp atmaya başladılar. Baktık ki başımızı eğdikçe tepemize çıkıyorlar, her yandan sıkıştırıyorlar, mücadeleden başka yol olmadığını gördük. Bunun için en başta bizi tehdit eden işsizliğe karşı 35 saatten, onun için grevden yana olduk."

"Tam da dönüyorduk," dedi Mehmet. "İşimizi bitirdik, dönüyorduk. Biraz daha beklesek ne olurdu sanki?"

Gülüşmeler oldu. Salim de güldü ama acı bir gülüştü bu.

“Dönüyorduk ya, ne demezsin. Bu yıl gelecek yıl derken on beş, yirmi yılı geçirdik burada. Dönmüyoruz ama dönmek düşüncesinden de vazgeçmiyoruz. Buna ihtiyacımız var. Her neyse döneriz ya da dönmeyiz. Bak, sen iyi hatırlarsın; 1975’te miydi yoksa sonraki yıl mı, fabrikada bir deneme yapmışlardı. Bandın hızını artıracaklardı. Alman arkadaşlar, eskisi gibi çalışın, fasla gayret göstermeyin, dediler. Meister geldi; hadi göreyim sizi, yüzümü kara çıkarmayın dedi. Öyle bir çalıştık ki neredeyse iki kat iş çıktı. Sonra bandın hızı artırıldı, her gün yorgunluktan ölmek bir yana Almanlar da bize düşman oldular. O zaman anlayamadım bu düşmanlığı ama sonra hak verdim. Bizim gibi gönüllü enayilere kızılmaz da ne yapılır? İki ay geçmeden bu hıza dayanamayan yaşlılara çıkış verdiler, aralarında Türkler de vardı. Hatırladın değil mi?”

Mehmet belli belirsiz başıyla onayladı. Kendini de çıkaracaklar diye çok korkmuştu o zaman. Korkmuştu ve daha bir ay önce yanlarına gelip Alman işçileri gösteren, “Bunlar benim ülkemden ama sizi daha çok seviyorum” diyen Meister’in nasıl bu kadar çabuk değiştiğini düşünmüş, kavrayamamıştı.

“Şimdi çalışsak, robotlar geldiğinde Almanlara çıkış verip de bizi bırakacaklarını mı sanıyorsun? Bir gün bir mektup alırsın, “Siz, bunca yıllık işçimiz, firmada her zaman dürüstçe çalışmış filanca, içinde bulunduğumuz zorluklar nedeniyle çıkışınızı vermekten üzüntü duyuyoruz.” Sanırsın adam senden çok üzülmüş. Sonra da iş bulacağım diye dolaş bakalım.

Salim sustu. Konuşmayı sürdürmenin anlamı yoktu. Yüz aynı yüzdü, bakışlar aynıydı. Bunlar küçük dünyalarından çıkamazlardı, yaşam o dünyayı ezip paramparça edinceye kadar. O zaman da ortalıkta kalırlar ve ne olup bittiğini anlayamadıklarından herkese ve her şeye düşman olurlardı. Aslında bu dünyayı ve insanını severdi Salim. Yılları geçmişti orada ama günü bitiyordu bu dünyanın.

“Bırakacaksın bunu kendi kendisiyle,” diye düşündü. “Elleri titremeye başlamış bile. Grevden sonra önce bunu atarlar. Ne sendikası var ne de sahip çıkanı. Kalsın ortalıkta biraz sürünsün. Belki aklı başına gelir ama zor, çok zor.”

Sessizlik sürüyordu, kimse konuşmak gereğini duymuyordu. Öteki masalarda gürültülü oyunlar sürüyor, kumar makinelerinin ışıkları yanıp sönüyor, kadranları dönüyor, üstlerindeki sigara

dumanı hafiften dalgalanıyordu. Bu konuşan sessizlik daha çok eziyordu insanı. Önceden kullanılan sözcükler yine karşılıklı gelip gidiyordu ama ses çıkarmadan. “Önce sana çıkış verecekler, kimsen de yok seni savunacak.” En çok duyduğu buydu. Yerinden kalktı, aslında kalkmayı düşünmemişti bile. Parayı ödedi. Eyvallah dedi, ses çıkmadı. Sessizliğin sözcükleri verdi yanıtı: önce seni, kimsen de yok…

Arkasından birisi konuşuyordu: “Ben bu işlerden anlamam hemşerim. Grevden falan anlamam. Bu yıl izne gidemiyorum diye de açıkçası canım sıkılıyor. Apartman bitmek üzereydi, ona mutlaka bakmam gerekir. Ama bu kadar insan grev yaparken de döneklik yapamam doğrusu. Dün bizim Meister’i gördüm. Suratı ne biçimdi ama, kuyruğu sıkışmış köpek gibi dolaşıyordu. İçimden, oh olsun ulan, dedim. Az mı çektirdin…”

Ötesini duyamadan dışarı çıktı. Hava gündüzden daha sıcaktı. Işıklar yanmıştı, sokaklar insan doluydu her cuma gecesi gibi. “Önce ben, kimsem de yok.”

Dalgın yürümeye başladı. Yanından insanlar geçiyordu yaşamın dalgaları gibi. Yol veriyor, çarpıyor, bazısını görmüyordu bile. Kafası dağınık kopuk kopuk insanlar, olaylar, düşler, geçmiş ve gelecek karmakarışık geçiyordu. Artık uzaklarda kalmış sefillik, yeniden sefil olmak korkusu, fabrika, kahvedekiler, çalışma arkadaşları, Meister, personel müdürü, cebindeki zamlı ücret, Mercedes, “önce beni, kimsem de yok”, “Kezban bundan daha erkek be”, “hele şu grev bir bitsin…”

Son anda durdu. Bir adım daha atsa yol boyunca kazılmış çukura düşecekti. Buraya nereden geldiğini anlamak için bakındı. İnsanlar biraz uzaktan geçip gidiyorlardı. Yoldaki inşaat alanına girmiş ve çukurun başına kadar gelmişti. Koca alanın içinde yalnızd5ı. Çevreden geçenlerin bazısı gülüyormuş gibi geldi. Dönüp yeniden yola çıktı.

“Allah hepsinin belasını versin! Grevin de, Meister’in de belasını versin. Bu dünyada insana rahat yok. Şunun şurasında çalışıp gidiyorduk. Kimseye zararımız yoktur. İçkimiz, kumarımız, karıya kıza askıntılığımız yoktur. Yine de rahat vermezler insana. Robotlarmış, grevmiş, 35 saatmiş, lokavtmış… Çalışsan olmuyor, çalışmasan hiç olmuyor. Mutlaka birileri düşman oluyor sana. Ne haliniz varsa görün, ne halt ederseniz edin ama beni rahat bırakın. Bırakmıyorlar ki, herkes kendi çıkarına bir şey tutturmuş gidiyor. Atarlar mı işten, kahvede renk vermedik ama olabilir. Bunlar para için babasını satar. ‘Greve katılmadın, iyi işçisin ama ne yapalım, zorunluluk. İnşallah ilerde işler açılır da…’ Rezilliğe bak o zaman. İşsiz kalmaktan çok bizim milletin çenesine dayanamam. Neler demezler neler!”

Durdu. Hemen karşısındaki duvar boydan boya afişlerle kaplıydı. 35'lere baktı ilk kez görüyormuş gibi. 35'in arkasından güneş doğuyordu. Önceden hiç dikkatini çekmemişti, hoşuna gitti. Bir an grevde olan binlerce insanı, aileleri, dayanışma grevlerini, gösterileri, peşpeşe açıklamaları aklından geçirdi. Büyük ramak 35, bu kadar şeyi taşıyordu içinde. Bizim dünkü köylüler bile ille de 35 diyorlardı. Güldü, 35 saat olsa ne yapar bizimkiler? Kahveye beş saat daha fazla giderler ya da videoda beş film fazla bakarlar. Onun yerine çalışsalar ya, çalışmak isteyenleri bile çalıştırmıyorlar. Bundan sonra fabrikaya gidilmez, bu geceden sonra hiç gidilmez. Arka tarafta da beklerler. Selahattin geldi gözlerinin önüne. Fabrikaya girerken dövmeye kalkabilirlerdi. Dövmeseler de işin tadı kaçmıştı bir kere.

Haklı olduğuna kesinlikle inanmasına karşın yıllardır tanıdığı, birlikte çalıştığı, hafta sonlarında birlikte bira içtiği arkadaşlarına ters düşmek canını sıkmıştı. İçindeki sıkıntıyı iyice artırmıştı. "Almanya'nın tadı kaçtı," diye düşündü. "Nerede o eski günler? Genç ve sağlıklıydık, her gün koşarcasına işe giderdik. Robotmuş, grevmiş, hiç birisi yoktu. Durmadan çalışır biriktirirdik. Her yıl memlekette bir şeyler alırdık. Aldıkça hırs basardı içimizi, ek çalışmaya kalırdık. Şimdi zaman değişti, çalışmak zor, para biriktirmek daha da zor. Tadı kaçtı Almanya'nın."

İyice bitkin duydu kendini. Herşey üst üste binmişti. Yorgunluk, Meister'in asık suratı, kahvedeki tartışma ve amaçsız yürüyüp durması. Tüm bedeni, aklı, bugünü ve geleceği yorgundu. Ne yapacağını düşünemiyordu, düşünmeye gücü kalmamıştı. Yürürken birden aklına gelivermiş gibi, "Mercedes de eksik oluversin," dedi. "Ne yapalım, olsa iyi olurdu, biraz daha çalışabilsem alırdım, ama o da eksik oluversin. Geriye kalan da bana yeter. Grevin de Meister'in de Allah belasını versin. Dönerim! Almanya çekilmez oldu artık."

O hafta sonu Almanya'nın çeşitli kentlerinde yapılan dayanışma gösterileriyle geçti. Grev çözülmüyor, tersine yayılma eğilimi gösteriyordu. Patronlar ve sendika karşılıklı suçlamalarını sürdürdüler. Görünürde değişen bir şey yoktu ama herkes uzlaşmanın yaklaştığını düşünüyordu. 40 saat tabusu bozulacaktı.

25 Haziran Pazartesi günü içeri girenleri yuhalamak için fabrikanın arkasında bekleyen işçileri, çalışanlar cesaret alıp da girsinler diye orada dolaşan Meister'i ortak bir sürpriz bekliyordu: Mehmet Tokul gelmemişti. Hasta olduğunu, korktuğunu düşünenler oldu. Bazıları şaka yollu, "O da grevci oldu," dediler.

Birkaç hafta ortalıkta gözükmedi. Onu bazen Yabancılar Polisi'nde, konsoloslukta ya da İş ve İşçi Bulma Kurumu'nda görenler oldu. Önemli bir işi bir an önce bitirmek ister gibiydi. Havası boğucu bir salonda film izlemiş insan, sonunda nasıl bir an önce dışarı çıkmak için sabırsızlanır, kalabalıkta çevresini itip dururdu, o da öyleydi. Kimse anlam veremedi bu duruma. Çeşitli söylentiler dolaştı ama hiçbiri kesinlik kazanmadı.

Bir gün yine söz arasında adının anıldığı, kesin dönüş yapacağından konuşulduğu bir akşam birahaneye girdi. Kimseye bakmadı, selam da vermedi, kimse de ona bir şey söylemedi. Küskün ve mağrur bir duruşu vardı. "Dönüş ne zaman," diye sormak isteyenler, "Hayrola, ne oldu böyle birdenbire?" diye soranlar onun azametli tavrına bakarak konuşmamayı uygun buldular. O ise dünyayı umursamaz halde birasını içiyor ve arada bir kahvedekilere bakıp duruyordu. Eski yorgun, bezgin durumu kalmamıştı, dik, dimdikti.

"Almanya sizin olsun hemşerim. Gerçi tam yapamadık ama ben köşeyi dönmüş bir işçiyim. Dönüyorum artık. Sizin olsun Almanya."

(1984)